

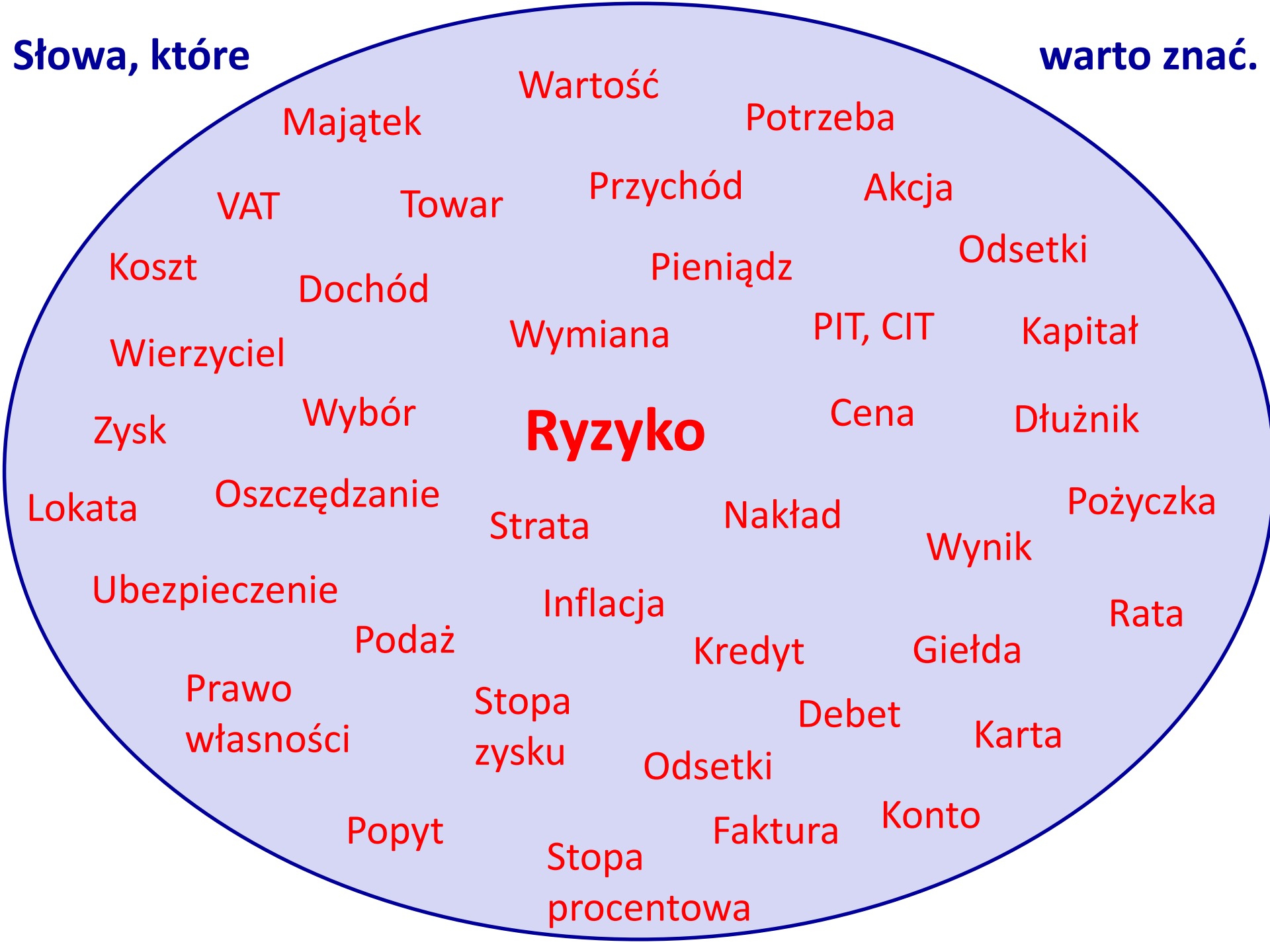
Czy dzieci myślą ekonomicznie?

Hanna Micińska

Słowa, które

warto znać.

Ryzyko

Wartość

Potrzeba

Majątek

Przychód

Akcja

VAT

Towar

Odsetki

Koszt

Dochód

Pieniądz

Wierzyciel

Wymiana

PIT, CIT

Kapitał

Zysk

Wybór

Cena

Dłużnik

Lokata

Oszczędzanie

Strata

Nakład

Pożyczka

Ubezpieczenie

Inflacja

Wynik

Rata

Podaż

Kredyt

Giełda

Prawo
własności

Stopa
zysku

Debet

Karta

Odsetki

Popyt

Stopa
procentowa

Faktura

Konto

Myślenie ekonomiczne czyli jakie?

Skuteczne

1.)myślimy, aby znaleźć rozwiązanie problemu - metodę, która prowadzi do celu, jaki chcemy osiągnąć

2.)znajdujemy rozwiązanie, dzięki któremu osiągniemy cel

Racjonalne

Pragmatyczne

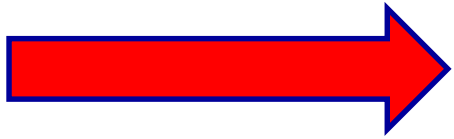
Zasada racjonalnego gospodarowania

- Osiągnięcie **maksymalnie** zadawalających **efektów** przy założonych **nakładach** (np. finansowych, czasowych)

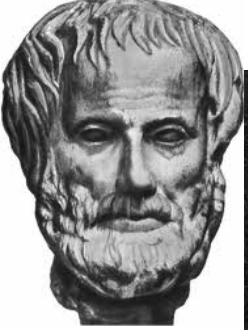
lub

- **minimalizacja nakładów** w celu osiągnięcia planowanego poziomu **efektów**.
- Warunkiem racjonalnego gospodarowania jest **możliwość wyboru** różnych sposobów rozwiązań problemów.

- Aby dokonać racjonalnego wyboru, trzeba się zastanowić, jakie **zasoby** mamy do dyspozycji, jaki mamy **cel** oraz w jakim **czasie** chcemy ten cel osiągnąć.
- Im więcej mamy **wiedzy** na ten temat, tym bardziej racjonalny będzie nasz wybór.
- Jeżeli przy podejmowaniu decyzji nasza wiedza na dany temat nie jest pełna, to nie na wszystko mamy wpływ i nie wszystko możemy przewidzieć.

Ojcowie ekonomii

Arystoteles

Ksenofont

Adam

Smith

- Oikonomikos składa się z dwóch członów: *oikos* - dom, ojczyzna, rodzina oraz *nomos* – prawo, zasada.
- Całe pojęcia tłumaczy się jako „w zarządzaniu domu biegły” lub po prostu „gospodarz”
- Dokonania Smitha (1723 – 90) były **podstawą do stworzenia ekonomii** jako odrębnej dziedziny nauki.
- Jego prace są jednymi z najbardziej znanych i cenionych opracowań na temat gospodarki rynkowej, kapitalizmu i liberalizmu.

Ekonomia jest to nauka gromadząca i systematyzująca prawdziwą wiedzę o **gospodarowaniu**, czyli o **podziale rzadkich dóbr**.
Odpowiada ona na pytania, co, jak i dla kogo jest wytwarzane.

Ekonomia – nauka o dokonywaniu **wyborów**. Bada, w jaki sposób ludzie dobierają rzadkie lub **ograniczone zasoby**, aby produkować z nich różne **dobra** i jak decydują o **rozdziale** tych dóbr między **konsumujących** je członków społeczeństwa.

Ekonomia – nauka badająca zachowanie się ludzi w **produkcji, dystrybucji i konsumpcji dóbr oraz usług** w świecie rzadkich zasobów pozostających do naszej dyspozycji.

Ekonomia jest nauką o najefektywniejszej **alokacji** ograniczonych zasobów między **nieograniczone potrzeby** w celu uzyskania maksimum zadowolenia społeczeństwa.

Społeczeństwo i jego potrzeby

**Niedostatek
zasobów**

ziemia

kapitał

praca

Moje ograniczone zasoby

- Umiejętności i predyspozycje

- Pieniądze

- Czas

- Dostęp

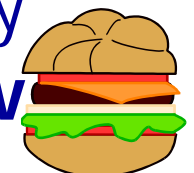
Mamy
nieograniczone
potrzeby i chcemy
 je zaspokoić!

ale

żyjemy w **niedostatku**
(ograniczonych
zasobów)

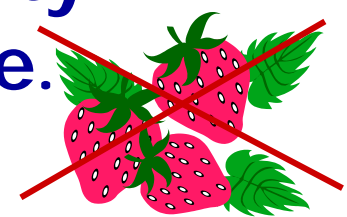

dokonujemy
wyborów

ale

ponosimy **koszty**
alternatywne.

Decyzje podejmujemy na
rynkach

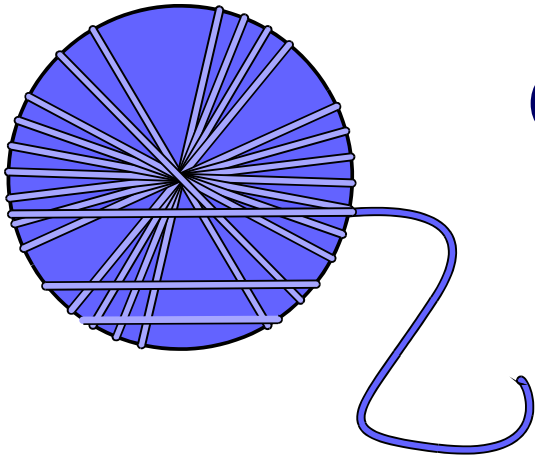
za pośrednictwem **pieniądza**

nabywamy **dobra i usługi**

i w ten sposób zaspokajamy nasze potrzeby!

Podstawowy problem ekonomiczny

Pogodzenie sprzeczności między nieograniczonymi potrzebami ludzkimi w zakresie dóbr i usług, a ograniczonością (rzadkością) niezbędnych do ich wytworzenia zasobów.

Triada problemów ekonomicznych

1. O tym, **co** będzie wytwarzane, rozstrzygają **wybory** konsumentów za pomocą **pieniądza**.

Codziennie konsumenci podejmują decyzje o zakupie tego właśnie, a nie czegoś innego.

Z kolei przedsiębiorstwa kierują się **motywem zysku** (różnica między przychodami a kosztami). Stąd kierują się one w stronę produkcji tych dóbr, na które jest **popyt**.

Triada problemów ekonomicznych

2. O tym, **jak** są wytwarzane produkty, decyduje **konkurencja** między producentami. Z ich punktu widzenia jedynym sposobem sprostania konkurencji cenowej i **maksymalizowania zysków** jest utrzymywanie kosztów na minimalnym poziomie dzięki stosowaniu najefektywniejszych metod produkcji.

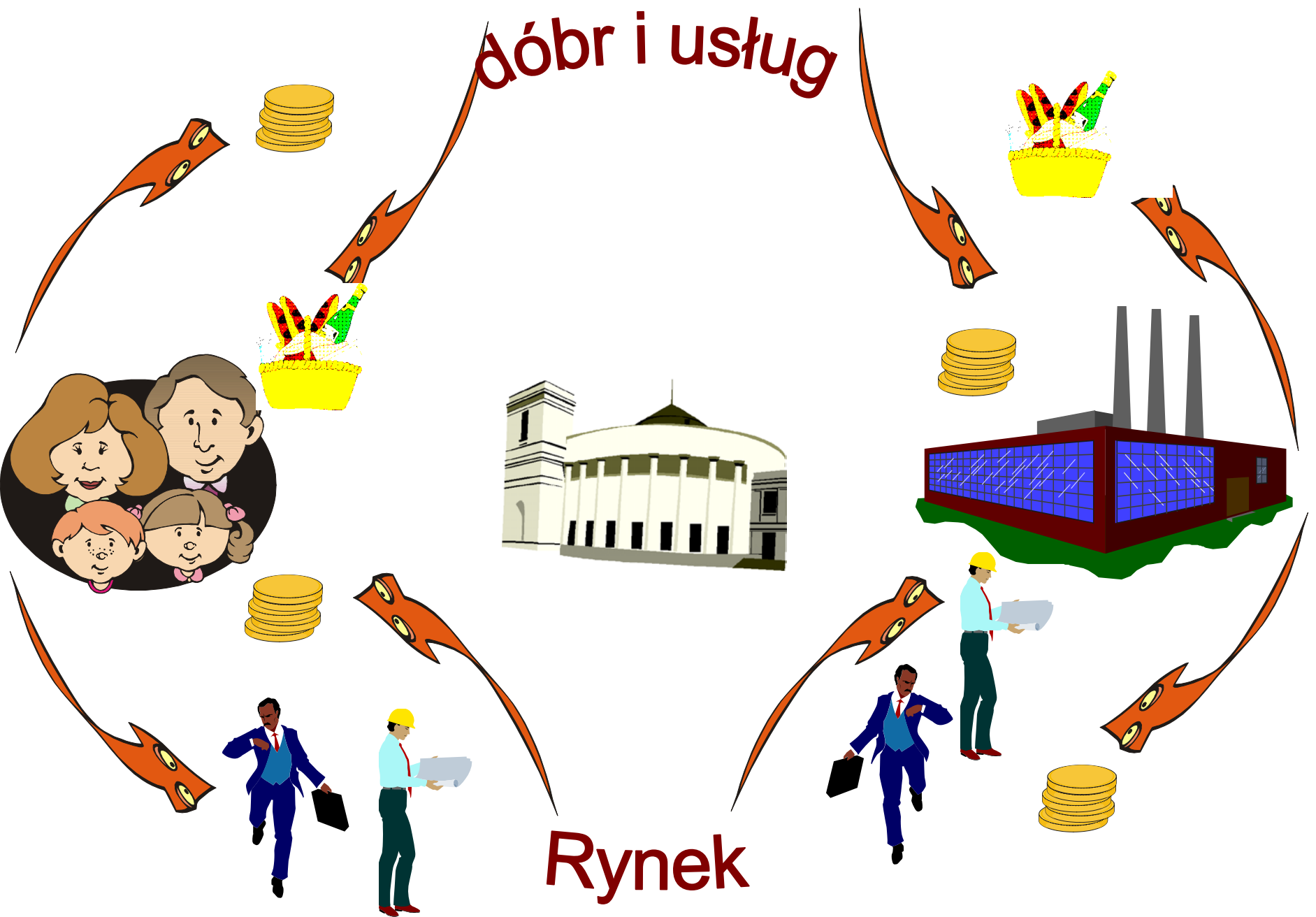
Zatem to **system cen**, jako system sygnalizacyjny społeczeństwa steruje decyzjami **jak** wytwarzać.

3. Triada problemów ekonomicznych

O tym, **dla kogo** wytwarzać, rozstrzygają **podaż i popyt na rynkach czynników produkcji**. Rynki te wyznaczają **cenę czynników – płacę, czynsz, stopę procentową i zyski**, które wzięte łącznie składają się na dochody ludności. **Podział dochodu** między ludzi jest, więc wyznaczany przez posiadane **ilości i ceny** czynników produkcji.

Nie należy jednak zapominać o pozarynkowych czynnikach (prawo własności, nabyte lub dziedziczne zdolności i umiejętności, szczęście, różne formy dyskryminacji), określających ostatecznie podział dochodu.

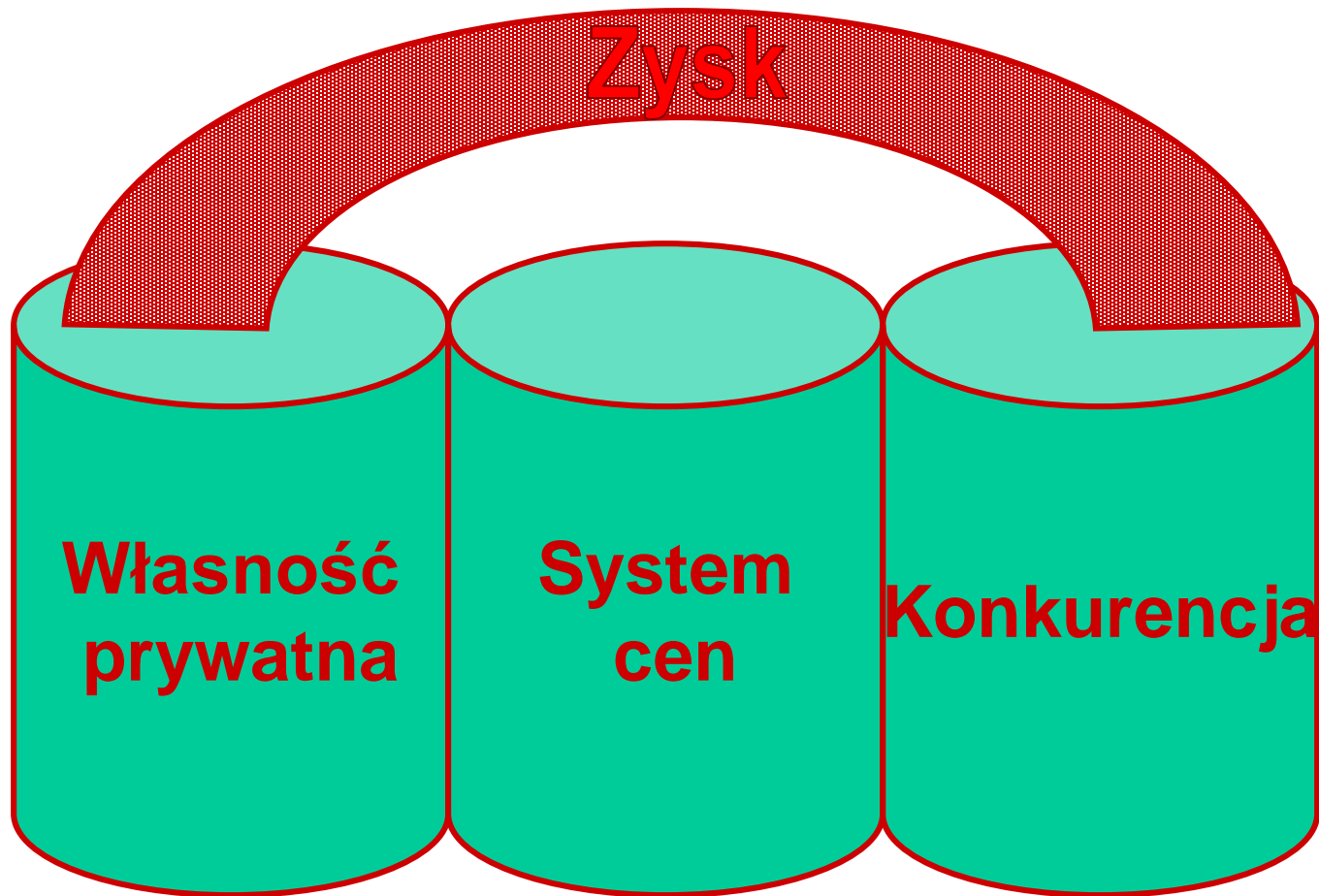
Rynek
dóbr i usług

Rynek
zasobów

Gospodarka rynkowa

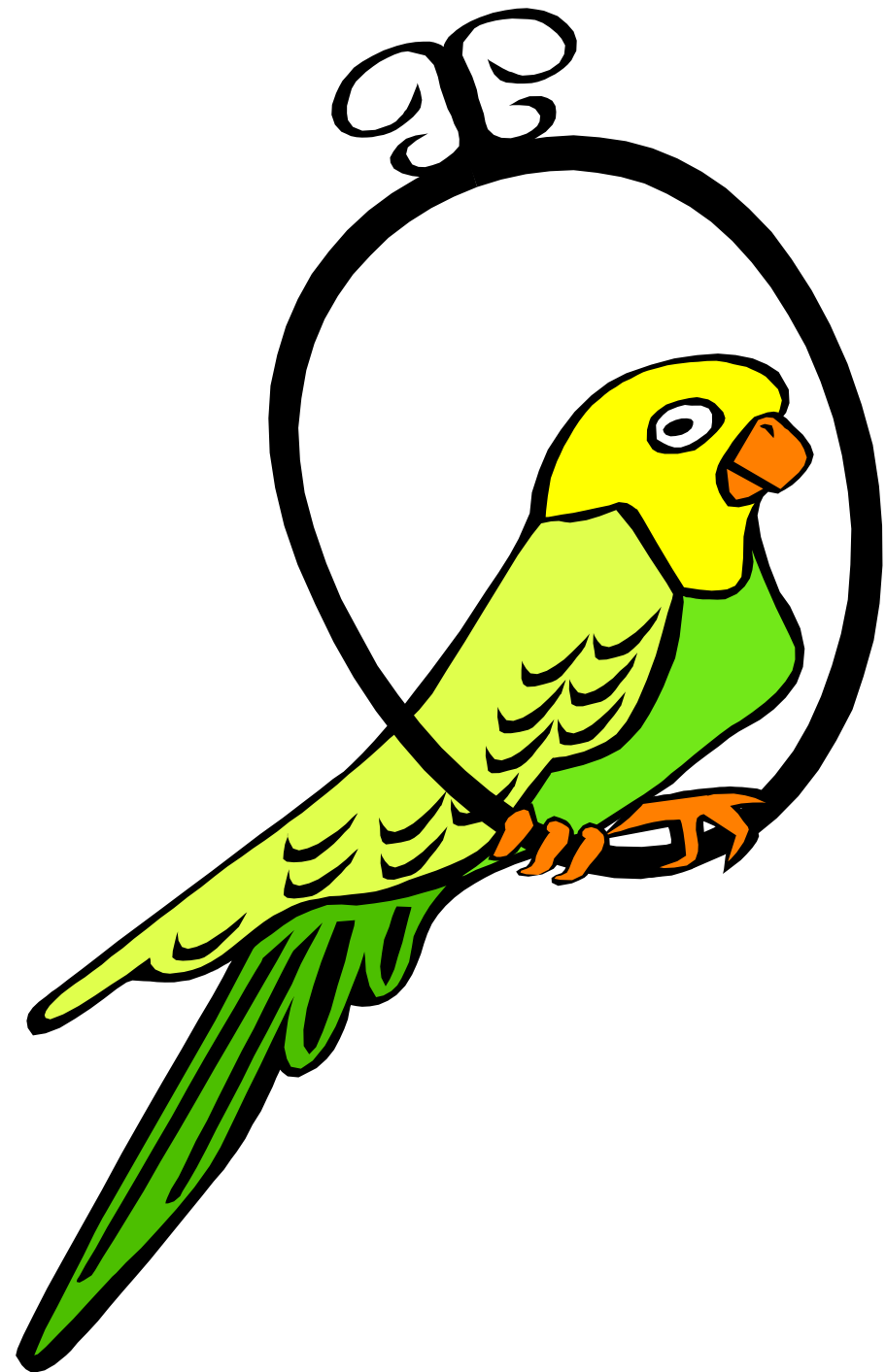
Mądrzy ludzie powiedzieli, że ...

Czy Państwo uważacie, że mieli rację?

Szczególnie w ekonomii edukacja wydaje się być w dużej mierze kwestią „oduczania” raczej niż działaniem konstruktywnym.

Wydaje się, że najtrudniejszymi rzeczami do nauczenia się i do uczenia innych są te, które każdy już zna z potocznego doświadczenia.

Frank H. Knight

Nawet z papugi można
zrobić ekonomistę, pod
warunkiem, że nauczy
się ją dwóch słów:

podaż i popyt

Anonim

“

**ZROBIĆ BUDŻET
TO WSKAZAĆ
SWOIM PIENIĄDZOM,
DOKĄD MAJĄ IŚĆ,
ZAMIAST ZASTANAWIAĆ SIĘ,
GDZIE SIĘ ROZESZŁY.**

JOHN C. MAXWELL

”

“

**SPOSÓB WYDAWANIA
PIENIĘDZY JEST
ODZWIERCIEDLENIEM
TEGO, CO JEST DLA
KOGO W ŻYCIU WAŻNE.**

LARRY WINGET

”

NIEKTÓRZY LUDZIE
KUPUJĄ ZA PIENIĄDZE,
KTÓRYCH NIE MAJĄ,
RZECZY, KTÓRE NIE SĄ IM POTRZEBNE,
BY ZAIMPONOWAĆ TYM, KTÓRZY NA TO GWIŹDZĄ.

#zlotemysli.biz

- TRISTAN BERNARD

zlotemysli.biz

DEL
NORT
Kiedy wycięte zostanie
ostatnie drzewo,
ostatnia rzeka
zostanie zatruta
i zginie ostatnia ryba
- odkryjemy,
że nie można jeść pieniędzy.

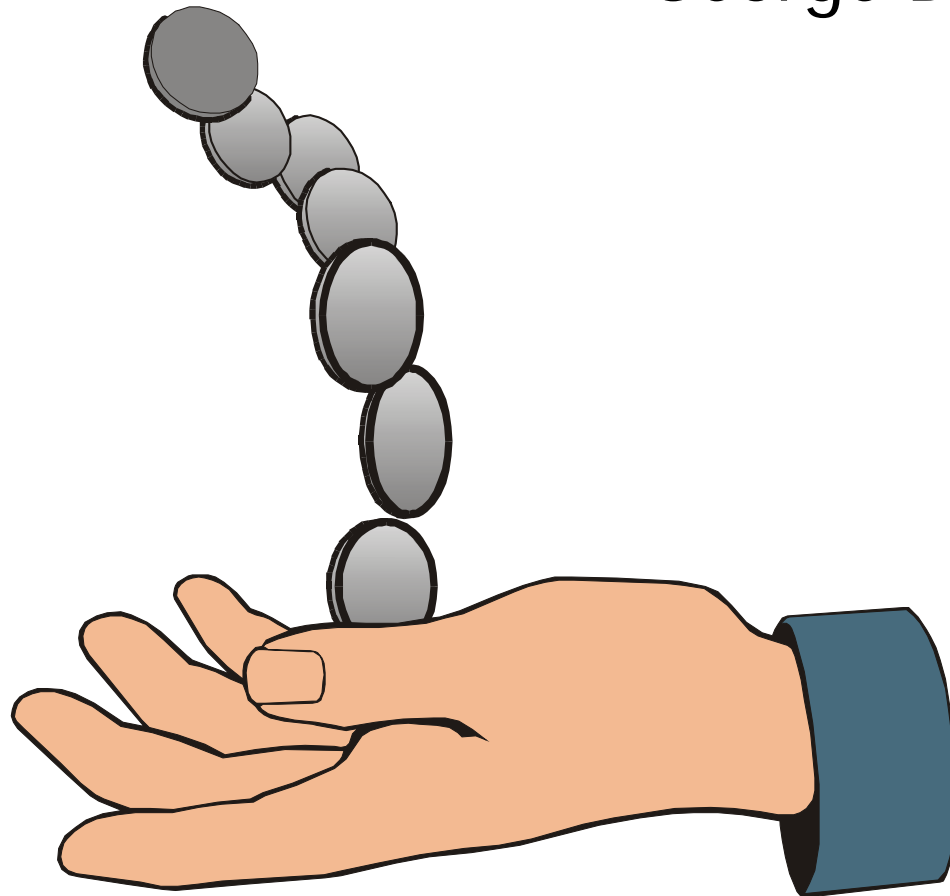

**Tylko pieniądź
doprowadził do
szaleństwa więcej
ludzi, niż zrobiła to
miłość.**

Benjamin Disraeli

**To niesamowite, jak garść
pieniędzy czyni nędzę znośną!**

George Bernard Shaw

**Strzeżcie się drobnych
wydatków, mała dziurka bywa
często przyczyną zatonięcia
wielkiego statku.**

Benjamin Franklin

Co można kupić za pieniądze?

**łóżko, lecz nie sen
komputer, lecz nie mózg
jedzenie, lecz nie apetyt
wystrój, lecz nie piękno
budynek, lecz nie dom
leki, lecz nie zdrowie
luksus, lecz nie kulturę
przyjemności, lecz nie radość
znajomość, lecz nie przyjaźń
posłuszeństwo, lecz nie wierność
seks, lecz nie miłość.**

temysli.pl

**Majątek psuje ludzi, a kto
żyje z pieniądza sam robi się
zimny i twardy jak pieniądz.**

Maria Dąbrowska

**Pieniądzy można nie mieć
w młodości, ale nie na starość.**

Tennessee Williams

**Bezinteresowna przyjaźń może
istnieć tylko między ludźmi
o jednakowych dochodach.**

Paul Getty

**Im więcej ma się pieniędzy,
tym więcej poznaje się ludzi,
z którymi nic nas nie łączy
prócz pieniędzy.**

Tennessee Williams

*To prawda, że pieniądze nie
dają szczęścia, ale za to
pomagają w nieszczęściu.*

Taki sobie żarcik, choć...

**Umarł darmojad, kredyt
złamał szyję, pożycz utonął,
a kup sobie żyje.**

źródło: <http://pl.shvoong.com>

Pieniądzom trzeba rozkazywać, a nie służyć im.

Seneka Młodszy

- Robert Kiyosaki, amerykański inwestor, biznesmen i autor poczytnych książek o sztuce motywacji, uważa, że głównym powodem obecnych kłopotów finansowych całego świata jest to, że mimo długich lat nauki **nie nabywamy w szkole wystarczającej wiedzy o pieniądzach.**
- „Uczymy się pracować za kasę, ale nie uczymy się o tym, jak ta kasa powinna pracować dla nas” – twierdzi Kiyosaki.

Pieniądze, które mamy, są narzędziem wolności. Pieniądze, za którymi się uganiamy, narzędziem niewoli.

Jean-Jacques Rousseau

- Pieniądze są wciąż tematem tabu, może bardziej niż seks!
- Jeśli zaś uczymy dzieci czegoś o pieniądzach, to tylko tego, jak je wydawać, a nie jak **zarabiać**.
- Dzieje się tak również dlatego, że wielu dorosłych nie jest świadomych swego życia finansowego, więc jak mają edukować w tej dziedzinie własne dzieci?

socjolog Marcin Sińciuch ,
Wprost 10/2010

Pieniądże ma się po to, aby ich nie mieć.

Tadeusz Kotarbiński

- „Boimy się mówić o pieniądzach, bo nie chcemy być posądzeni o chciwość. My, Polacy, mamy wpojona nadmierną skromność, konieczność bycia niezauważonym, bezinteresownym.
- Mówimy, jakie to ważne, żeby uczyć dzieci zachowań prospołecznych, czyli np. współczucia, dzielenia się z biednymi. Ale jeżeli nauczymy je tylko tego, to nie będą miały się czym dzielić.
- Dlatego równie ważne, jak pobudzanie empatii i wrażliwości dziecka jest wzmacnianie jego przedsiębiorczości.”
- "Nie żądaj ciągle ode mnie pieniędzy. Spróbuj wymyślić, jak mogłabyś je zarobić!"

psycholog dziecięcy Małgorzata Ohme

A co na to dzieci?

- "Bo jak ktoś na przykład jest starszy i ciągle dostaje te pieniądze, to on się niczego nie uczy. Jak tak będziesz dostawał pieniądze, to nie będziesz umiał ich zarobić!" (10- latek, Gostynin).
- „Mamy deficyt oszczędzania. Od dzisiaj mniej wydajemy i szanujemy ubrania, żeby dłużej w nich chodzić.”
(9-letnia Ania po zajęciach z ekonomii dla maluchów).
- „Kupuj, co trzeba, nie słuchaj reklamy, nie wyciągaj pieniędzy od taty i mamy!”
(rymowanka, którą ułożył dziewięcioletni Szymon, uczestnik programu „Od grosika do złotówki”).)

Weź pieniądze ze ściany!

- Tak mówią małe dzieci, kiedy rodzice odmawiają im zakupu kolejnej zabawki.
- Starsze, 6-, 7-letnie, zaczynają rozumieć, że pieniądze "wychodzą ze ściany banku", ale żeby się tam znalazły, rodzice muszą na nie zapracować.

Z reguły pierwsze zainteresowanie sprawami finansowymi, przejawiającymi się w zadawaniu pytań: skąd w ogóle biorą się pieniądze, ile co kosztuje, czy to jest mała czy duża suma, pojawia się u sześciolatków.

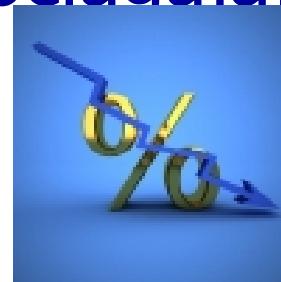
Dopiero jednak u 11-latków pojawia się myślenie abstrakcyjne.

Zdaniem psychologów ten właśnie moment wydaje się odpowiedni na podjęcie decyzji o dawaniu dzieciom kieszonkowego.

Oszczędzanie a inwestowanie

- Dzieci z reguły oszczędzają na coś konkretnego, po zdobyciu danej kwoty pieniędzy, kupują to „coś”.
- Pokażmy dzieciom, że nie tylko skarbonka i SKO, ale także profesjonalne sposoby pomnażania swoich pieniędzy.
- Wykorzystujemy konta bankowe, fundusze inwestycyjne, a może i giełdę (po bessie nastąpi wreszcie hossa!)
- Stosujemy w praktyce wiedzę o procentach, stopach zysku, bezpieczeństwie i płynności (słowa uczą, przykłady pociągają!).

Ekonomista dobry i zły?

Między złym a dobrym ekonomistą istnieje tylko jedna różnica: pierwszy poprzestaje na skutku widocznym, drugi zaś bierze pod uwagę zarówno skutek, który widać, jak i skutki, które należy przewidzieć”.

Frederic Bastiat

Grzegorz Witold Kołodko

Profesor nauk ekonomicznych, wicepremier

i minister finansów w latach 1994–1997 i 2002–2003

- Dobry ekonomista musi umieć liczyć, bo chodzi o to, aby w społecznym procesie gospodarowania efekty przewyższały nakłady.
- I dobry ekonomista musi czuć, co zbliża go do drugiej królowej – filozofii (pierwsza to matematyka).
- Ekonomia odnosi się przede wszystkim do człowieka. To nie jest wiedza o tzw. sentymentach rynków, lecz o ludzkich – indywidualnych i społecznych – wartościach leżących u podstaw potrzeb, które trzeba zaspokajać.
- One też bardzo się zmieniają w tym wędrującym świecie człowieka, rodziny, rozmaitych grup, społeczeństw.

Ignacy Morawski, *Pokora – cnota dobrego ekonomisty*

Oto przykłady wielce nietrafionych prognoz i opinii z przeszłości:

- W 2008 r. Komisja Europejska w raporcie na dziesięciolecie euro stwierdziła, że Unia Gospodarczo Walutowa to „donośny sukces“, zapewniający Europie stabilność makroekonomiczną i odporność na szoki. Jak przykłady sukcesów podawano Grecję, Hiszpanię i Irlandię.(!)
- Thomas Malthus (1766-1834) twierdził , że zbyt szybki przyrost ludności nieuchronnie doprowadzi społeczeństwa do nędzy, gdyż zabraknie żywności dla wszystkich. Od tamtego czasu na świecie przybyło pięć miliardów ludzi, a równie wielkim problemem co głód staje się otyłość.

Grzegorz Witold Kołodko raz jeszcze

- W przyszłości ekonomia tylko wtedy będzie miała szanse za spełnienie formułowanych pod jej adresem oczekiwań, gdy będzie interdyscyplinarna i heterodoksyjna.
- Interdyscyplinarna – nie można bowiem być dobrym ekonomistą, jeśli jest się analfabetą z antropologii albo z historii, z filozofii czy z psychologii społecznej, z socjologii czy matematyki.
- Najwięcej się bowiem dzieje i najciekawiej jest na stykach: gospodarki i społeczeństwa, społeczeństwa i polityki, polityki i technologii, środowiska i gospodarki, gospodarki i kultury, i dlatego trzeba do tego przykładać szkiełko nie tylko jednego uczonego w mowie i piśmie ekonomisty, lecz podchodzić interdyscyplinarnie i zarazem heterodoksyjnie.

W prezencji dla Was od mądrych i wielkich tego świata

- **Przygotowanie** jest najważniejszym kluczem do sukcesu.
Henry Ford
- Wiedza na temat tego, **gdzie** znaleźć informacje i **jak** je wykorzystać - to sekret sukcesu.
Albert Einstein
- Za każdym razem, kiedy widzisz biznes, który odnosi sukces, oznacza to, że ktoś kiedyś podjął **odważną** decyzję.
Peter Drucker
- Sukces jest kiepskim nauczycielem. Zwodzi inteligentnych ludzi przekonaniem, że nie mogą przegrać.
Bill Gates

O czym warto rozmawiać z dziećmi?

- O ich marzeniach, celach w życiu
- O ich wszelkich umiejętnościach i o tym, co lubią robić
- O wartości ludzkiej pracy w różnych zawodach
- O pieniądzach jako środku, a nie celu
- O oszczędzaniu nie tylko pieniędzy
- O zasadach inwestowania - o odroczonej konsumpcji
- O racjonalnym gospodarowaniu
- O wpływie reklamy
- O życiu na kredyt

Czym warto się zająć z dziećmi, by nauczyły się ekonomicznego myślenia?

- Zabawy w kupno i sprzedaż dla małych dzieci i wprowadzenie w świat wymiany barterowej i pieniądza
- Konstruowanie własnych budżetów planowanych i wykonanych
- Obliczanie stopy zysku z różnych form lokowania pieniędzy – stopa zwrotu, bezpieczeństwo i płynność
- Co możemy oszczędzać sami i jak wyliczyć efekt oszczędzania
- Ile kosztuje kredyt, polisa ubezpieczeniowa
- Wytwarzanie własnych produktów i usług oraz ich sprzedaż

**Dziękuję serdecznie za uwagę
i życzę powodzenia
w krzewieniu wiedzy
ekonomicznej!**

Per aspera ad astra!